

Warszawa, dnia 7 sierpnia 2024 r.

Szanowny Pan
Donald Tusk
Prezes Rady Ministrów

mam zaszczyt złożyć na Pana ręce **Petycję w sprawie zmiany systemu zarządzania rzekami** wraz z **Manifestem w sprawie Odry**, które wsparło blisko 44 400 Obywaterek i Obywateli. Tymi głosami społecznego poparcia zwracamy się do Pana Premiera oraz Rady Ministrów o realizację postulatów dotyczących polskich rzek – naszego dziedzictwa przyrodniczego. Rzeka to cały ekosystem, który wodzie towarzyszy: rośliny i zwierzęta żyjące w nurcie rzeki i w jej dolinie.

Według raportu Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z 2022 r., 99,5% rzek w Polsce jest w złym stanie i nie spełnia wymogów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Zgodnie z jej przepisami, Polsce zostały zaledwie trzy lata na poprawę stanu naszych rzek. Naturalna rzeka ma zdolność do samooczyszczania i regeneracji. Jednak im bardziej zdegradowany ludzkim działaniem ekosystem rzeczny, tym mniejsza jego odporność na różnego rodzaju zanieczyszczenia i katastrofy.

Funkcje przyrodniczo-społeczne rzek powinny być nadrzędne w stosunku do funkcji gospodarczych, dlatego priorytetem jest **przeniesienie zarządzania wodami do zakresu kompetencyjnego ministra właściwego ds. środowiska**. W pełni popieramy zawartą w Umowie Koalicyjnej potrzebę wdrożenia **stałego monitoringu czystości rzek**, który poinformuje służby o przekroczeniu norm zanieczyszczeń i umożliwi przesłanie wyników pomiarów do publicznie dostępnej bazy danych. Wspieramy deklarację ich renaturyzacji – **wdrożenie na masową skalę działań z zakresu naturalnej retencji i odzyskiwania przestrzeni dla rzek**, a zarazem **ograniczenie zakresu prac regulacyjnych i utrzymaniowych**, co poprawi bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i ograniczy skutki suszy. W swoim *exposé* Pan Premier zwracał także uwagę na potrzebę zapewnienia **dostępu do czystej wody i poprawy jakości zatrutych rzek**. By woda z rzeki nadal była przydatna jako źródło wody pitnej czy do podlewania upraw, potrzebujemy skutecznego **zmniejszenia zasolenia wód** poprzez monitoring i kontrolę limitów zrzutów kopalnianych solanek.

Realizacja powyższych zmian leży przede wszystkim w kompetencji Ministra Klimatu i Środowiska, Ministra Infrastruktury, Ministra Aktywów Państwowych oraz Ministra Przemysłu. **Rzeki są naszym dziedzictwem, które pilnie potrzebuje ochrony i naszego wsparcia.**

Petycja w sprawie zmiany zarządzania rzekami

Woda to życie. A nie ma dla niej alternatywy. Dlatego ze wszystkich sił powinniśmy zadbać o poprawę jakości naszych rzek. Zwracamy się do Pana Premiera z petycją o:

1. Powierzenie gospodarowania wodami ministrowi właściwemu ds. środowiska i ograniczenie kompetencji Państwowego Gospodarstwa Wodnego „Wody Polskie” do ochrony i kontroli wód, pozostawiając gospodarcze ich wykorzystanie w gestii ministra właściwego ds. infrastruktury i transportu.
2. Odtworzenie zdegradowanego ekosystemu Odry: ograniczenie zasolenia i zanieczyszczenia, renaturyzację wybranych odcinków, odsunięcie wałów od rzeki tam, gdzie to możliwe, utworzenie roślinnych i bagiennych nadrzecznych stref buforowych oraz odtworzenie obszarów podmokłych i terenów zalesionych w dolinie rzeki.
3. Objęcie największych rzek w Polsce siecią stałego, automatycznego monitoringu jakości wody, który natychmiast informuje odpowiednie służby o przekroczeniu norm zanieczyszczeń oraz przesyła wyniki pomiarów do zintegrowanej, publicznie dostępnej bazy danych. Stacje pomiarowe powinny być zlokalizowane m.in. poniżej wszystkich wylotów ścieków i wód kopalnianych.
4. Wprowadzenie zasady „zanieczyszczający płaci”, zgodnie z którą przedsiębiorstwa powinny ponosić pełne koszty usunięcia i naprawy spowodowanych przez siebie szkód w środowisku, a także wdrożenie instrumentów finansowych i prawnych skłaniających użytkowników wód do ograniczania poboru wód i zrzutu zanieczyszczeń (kary i zachęty).
5. Uzależnienie wydawania pozwoleń wodnoprawnych na zrzuty ścieków i pobory wody od aktualnego stanu wód (ilościowego i jakościowego), jak również od ładunku zrzuconych zanieczyszczeń, a także ich stężenia.
6. Priorytetową, systematyczną realizację Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych, zharmonizowanego z dokumentami strategicznymi z zakresu gospodarowania wodami, po weryfikacji pod kątem rezygnacji z budowy zbiorników wodnych, barier migracyjnych na rzekach i regulacji rzek na rzecz naturalnej retencji i renaturyzacji wód.
7. Wdrożenie na masową skalę działań z zakresu naturalnej retencji i odzyskiwania przestrzeni dla rzek, by ograniczyć zakres prac regulacyjnych i utrzymaniowych, a zarazem poprawić bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i ograniczać skutki suszy.
8. Rezygnację z programu rozwoju żeglugi towarowej na Odrze i Wiśle oraz m. in. Noteci, Bugu, Narwi, Warcie czy Brdzie.

Apelujemy o priorytetowe działania w zakresie zarządzania wodami.

Manifest w sprawie Odry

Odra „powiedziała” STOP i dała nam nauczkę. Ale mamy jeszcze szansę na zmianę podejścia do rzek. Jeśli tego nie zrobimy, następne takie zdarzenie może objąć nie tylko Odrę i zakończyć się równie tragicznie.

Katastrofa na Odrze wydarzyła się m.in. przez: brak właściwego systemu monitoringu, brak kontroli zanieczyszczeń i egzekwowania prawa oraz brak właściwego zarządzania kryzysowego. Zapłaciła za to przyroda – na dnie Odry wciąż zalegają setki tysięcy martwych ryb, a także małże i ślimaki. Odra umiera, a odpowiedzialność za to ponosi człowiek. Należy pilnie odtworzyć ekosystem Odry!

Wzywamy rządzących do:

- wzmocnienia systemu monitoringu wód;
- uzależnienia zrzutów zanieczyszczeń od aktualnych stanów wód;
- usprawnienia systemu informowania o zagrożeniach i wczesnego ostrzegania;
- pełnej weryfikacji planów regulacji i kanalizacji Odry, których realizacja zagraża kolejnym załamaniem ekosystemu Odry;
- odejścia od planów transportu towarów na Odrze;

Zarządzanie wodami powinno być prowadzone w całości pod nadzorem Ministerstwa Klimatu i Środowiska. Aktualnie zarządzanie wodami leży w gestii ministra właściwego ds. infrastruktury, odpowiedzialnego za realizację inwestycji hydrotechnicznych i żeglugowych, a nie ochronę przyrody i środowiska.

Wraz z ekspertami przygotowaliśmy rekomendacje działań, które pomogą zapobiegać kolejnym katastrofom.

Działania doraźne:

- STOP regulacji Odry;
- odbudowa ekosystemu Odry;
- usprawnienie systemu oczyszczania ścieków;
- pełne wdrożenie Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych;
- odstąpienie od prac regulacyjnych na Odrze oraz od przyszłych regulacji i przegradzania Odry zaporami (m.in. w Ścinawie i Lubiążu);
- przeznaczenie zaoszczędzonych w ten sposób środków na odbudowę ekosystemu Odry, wzmocnienie jej zdolności samooczyszczania i odporności na awarie oraz zmiany klimatyczne, a także na działania prewencyjne dla zapobieżenia powtarzaniu się katastrof ekologicznych, podobnych do tej z roku 2022;
- zaplanowanie i przeprowadzenie działań technologicznych, usprawniających systemy oczyszczania ścieków przemysłowych i wód zasolonych;
- pełne wdrożenie Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych (programu, który powstał na zlecenie rządu w 2020 r. i nie jest do tej pory w pełni realizowany).

Działania systemowe:

- poprawa działania systemu pozwoleń wodnoprawnych;
- weryfikacja procedur zarządzania kryzysowego;
- przedstawienie rządowych założeń planów odbudowy ekosystemu Odry;
- poprawa działania systemu pozwoleń wodnoprawnych, a także organizacja systemu skutecznej kontroli użytkowników wód i nielegalnych zrzutów ścieków do rzek, np. poprzez automatyczne stacje monitorujące stan wód, rozmieszczone w lokalizacjach umożliwiającym zidentyfikowanie źródła zanieczyszczeń;
- weryfikacja procedur zarządzania kryzysowego, w tym Planów Zarządzania Kryzysowego i kompetencji podmiotów działających w ramach tzw. siatki bezpieczeństwa;
- przedstawienie rządowych założeń planów odbudowy ekosystemu Odry, w szczególności w zakresie inwestycji planowanych przez Ministerstwo Infrastruktury;
- włączenie organizacji społecznych oraz organizacji naukowych w realizację planów odbudowy ekosystemu Odry.